

„Hegedűjén a magyarnak
úgy zokog a magyar nóta,
mint hogyha egy egész nemzet
eltemetett álma volna.”

(Wass Albert: Magyarok dalolnak - részlet)

SIVÁNY BUCKATETŐN

Fejős Jenő ezüstkoszorús nótaénekes már a Hunyadivárosi Napok kezdete óta annak rendszeres és önzetlen fellépője. Az általa képviselt műfaj előzményeit a hangszeres verbunkos-zenében, a 18. századi diák-melodiáriumok dallamaiban és a magyar népdalban találjuk meg. A reformkortól a századfordulóig egyik legfőbb terjesztője a népszínmű volt, amelyeket olyan neves előadóművészek népszerűsítettek, mint például Déryné vagy Blaha Lujza.

- Született hunyadivárosi? – kérem egy közelebbi bemutatkozásra Fejős Jenőt.

- Majdnem. Ott voltam gyerek, ahol most a Sólyom utca van. Vargáék, Bóbisék, Fejősék, Bariék: így laktunk egymás mellett. Bari István egy nagyon jó nevű cimbalmos volt, az egész Dél-Alföldön ismert Zsákai banda tagja. Én Kecskemét szentkirályi járásában születtem. Ott, ahol az ásványvizet találták. A kúttól nyolcvan-száz méterre, a nagyapám által bérelt Szabó tanyán egy Macskáné nevű bábaasszony segítségével jöttem a világra. Mikor nem itthon lépek fel, mindig azzal a nótával megyek be a színpadra, hogy „Kecskeméti gyerekek vagyok, Kecskeméten születtem... – a „Jászokunsági gyerekek vagyok” dallamára énekelve. A tavaly májusában megjelent cédémnek, kazettámnak is ugyanezt a címet adtam. Nótakedvelő család volt a miénk. A tavaly februárban tartott nótaestnek „Anyám, édesanyám, dallal köszönöm” volt a címe, mert pont az előadás napján volt nyolcvanéves az édesanyám.

- Közel nyolcvanezer ember vett részt az elmúlt bő évtizedben Fejős Jenő mindig teltházos kecskeméti nótaestjein, melyek országos hírnevét mutatja, hogy visszajáró közönség van Budapestről, Egerből, Kunszentmártonból, Mezőtúrról, Szegedről, Szabadkáról, Székesfehérvárról és Zalaegerszegről is. Ekkora látogatottsággal egyetlen más helyi produkció sem dicsekedhet.

- Az én kezdeményezésemre 1998-ban volt az első nótaest a Katona József Színházban, s azóta minden évben négyszer kerül rá sor: márciusban, májusban, októberben és decemberben, több előadással is. Ez idáig nyolc alkalommal kértek fel a nótaest Hírös Hét Fesztiválon való megtartására is. Ennek azért örültem, mert Magyarország közepén, egy régi magyar város főterén jó, ha nemcsak ír kocsmazene és más egyéb szól, hanem a magyar szívnek kedves cigánymuzsika és magyarnóta is. Ezt szerencsére nemcsak én gondolom így, hanem az évtizede töretlenül visszajáró közönség is, akiket lassan arcról megismerek. Itt van például Budapestről minden nótaestemen a Barátok közt című sorozat „Danijának” valós életbeli nagypapája, nagymamája is. 2003 óta tartjuk a nótaesteket a művelődési központban, ahol az előadások idején Sági Gabriella gobelin-kiállítása ingyenesen megtekinthető.

- Sági Gabriella minden Hunyadivárosi Napok alkalmával ajánlott fel tombolatárgyként egy-egy nagy értékű gobelinképet, amit ezúton is köszönünk. A nótaest elismertsége a látogatottság mellett másban is megmutatkozik.

A kecskeméti színpadon jelen voltak és vannak a szakmai nagyjai: Kovács Apollónia, Gaál Gabriella, Madarász Katalin, Kalmár Magda (Kossuth-díjas operaénekes), Szentendrei Klára, Máté Ottília, Hatvani Kiss Gyöngyi, Talabér Erzsébet, B. Tóth Magda, Szóka Júlia, Gránát

Zsuzsa, Szántai Ildikó, Győri Szabó József, Bokor János, Tarnai Kiss László, Hollay Bertalan, Lente Lajos, Lovas Lajos, Pere János, Miklóssy József és még sorolhatnám. A Duna Televízió pár évvel ezelőtt írásban ajánlotta fel a városvezetésnek, hogy Kecskemét legyen a magyarnóta fővárosa. Négy-öt éve itt vannak minden Hírös Hét Fesztiválon, s a teljes műsoromat felveszik. Ennek fejében előtte két héttel már készítenek velem egy stúdióbeszélgetést, amit a nótaestig minden áldott nap leadnak a fesztivál részletes programismertetésével együtt. Kell-e ennél jobb reklám egy városnak? Volt, hogy a Duna Televíziót venni tudó izraeli, illetve Sydney-beli magyarok hívtak fel a műsoromat látva.

- A magyarnóta műfaja különösen eggyé kovácsolódott a magyar nemzeti érzéssel.

- A nyelvújítás, magyarosodás időszaka a XVIII. század első felére esik. Az 1850-es évektől kezdve szinte nem volt a Magyar Tudományos Akadémiának olyan tagja, aki ne írt volna nótát, lásd például Arany Jánost, Szabolcska Mihályt is. Azokban az időkben, s még egy szűk évszázaddal később is a nemzeti érzés és a magyarnóta szeretete elválaszthatatlanul összekapcsolódott. A Haynau utáni időszak volt a csárdás fénykora, mert az olyan bús, elmerengő nótákat, mint például a „Megkondult a kecskeméti öregtemplom nagyharangja”, Haynau betiltatta. Csak vidám csárdásokat volt szabad énekelni, nehogy nekibúsultában a magyar még összefogjon és csináljon valamit... Nagyon óvatosan, halkán, nehogy a besúgó meghallja, azért mindenhol énekelték őket. Ezért is nevezték el ezeket hallgató nótáknak. Így vált a magyarnóta politikai tényezővé. A 19. század elején leginkább a német befolyás ellensúlyozására törekedtek. Szolgálták vele a szabadságharcot, és részben tiltakoztak vele a Bach-korszak elnyomása ellen.

Az első magyarnóta-szerző Egressy Béni volt. Írt nótaszövegeket többek közt Gárdonyi Géza, Arany János, Petőfi Sándor, Szendrey Júlia és a nagy író, Pósa Lajos is. Utóbbi rengeteg Dankó Pista-nótának költötte a szövegét. Kada Elek kecskeméti polgármesterről is tudjuk, hogy szívesen írt népszínművet és magyar nótát is. Ő a szerzője az alábbi nótának:

Sivány bucketetön ül egy vén sas, búsán néz a pusztába.
Talán azért búsul, szegény, mert elhagyta a párja.
Úgy elnézem, nézegetem, magamat is sajnálom.
Elgondolom, néki sincsen, nekem sincsen hű szeretóm, párom.

Elrepült a vén sas nagyon messze, mélyen be a pusztába.
Addig repült, addig került, míg párját nem találta.
Hej, de nekem nincsen szárnyam. Én istenem, ha volna!
Elrepülnék a babámhoz, megölelném, megcsókolnám újra.

Ehhez csak annyit, hogy most sem szabad hallgató nótát énekelni... Kada Eleket nem a politika tette nagygyá, hanem a tettei. Polgármestersége alatt megháromszorozta a város bevételeit. Kecskemét távoli birtokai helyett közeliakat vásárolt. Több új városkörnyéki település között neki köszönheti a létét, például Monostor, Kadafalva, Hetény is. Bevezettette a városba a villanyt és vizet, csatornáztatott. Megépíttette az Újkollégiumot, a Cifrapalotát, a Rákóczi út sétányát. Felállította a főtéren a Kossuth-szobrot. Létrehozta a Városi Múzeumot. Felsőkereskedelmi iskolát nyitott. Hozzáfogott a könyvtár, zeneiskola, mozgóképszínház és vasútállomás megépítéséhez is. Az ő keze alatt soha nem látott fejlődésnek indult a város. 2008-ban, halálának 95. évfordulóján az általa írt dalt akartam címadónak tenni a nótaestemhez, de azt mondták, „vidám címet adjak”. Így lett: „Szép a rózsám, nincs hibája”. Azért én elénekelttem rögtön a címadó dal után, s ezután is elsők közt mutatom be minden olyan kecskeméti polgármester nótáját, aki maga írja meg azt nekem.

- Úgy gondolja, hogy a magyarnóta politikai tényező ma is?

- Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy erővel vették ki a rádió főműsor-idejéből. Onnan, ahol évtizedekig hallgattuk. Amihez délidőben az órát hozzá lehetett igazítani. Ma magyarnótát már alig lehet hallani a rádióban, tévében, miközben ezek buszozzák át a fél országot egy-egy nótáest kedvéért. Mindemellett meg kellett érnünk azt a szégyent is, hogy Solti Károly félegyházi szülőházán, az öt évvel ezelőtt elhelyezett emléktáblán az szerepel, hogy a „népies műdalok kiváló előadóművésze”. Pedig az eredeti táblán, amit a városvezetés előtte két nappal leszedetett és összetörtetett, még úgy szerepelt, hogy a „magyarnóta koronázatlan királya”. Ezt az összetört táblát én még láttam a kőfaragó műhelyében. Azóta meg itt őrzöm a darabjait a szívemben. Április 27-én lesz Solti Károly születésének 100. és halálának 20. évfordulója. Ha minden igaz, lesz ennek emlékére Félegyházán egy nótáest, aminek a végén mindannyian kivonulunk fáklyákkal, gyertyákkal megkoszorúzni az emléktáblát.

Még egy dolog bánt igen engem. A Zsákai-féle cigányzenekar annak idején a Beretvásban tizenkét taggal muzsikált. Ezzel szemben, amikor 2008-ban Szegeden Dankó Pista Nemzetközi Nótáéneklési Versenyt rendeztek, a kísérőzenekar egy szintetizátor volt. Ha csak egy szál cigányt, egy Farkas Béla bácsit odaállítanak, akkor már Dankó Pistára emlékezünk, de így?... Ezek a dolgok nincsenek véletlenül, csak azt nem tudom, meddig bírja még a magyar? Meddig lehet még a magyar emberen csavarni anélkül, hogy bele ne rokkanna? Vagy boldogan el ne felejtene, hogy valaha is magyarnak hívták azt a népet, amibe született? Ez lenne a cél?

- A százhuszezres megyeszékhelyen lehet ma magyarnótát, cigányzenét hallgatni?

- Ha valaki az illusztris külföldi vendégeit ilyen étterembe szeretné vinni, ugyancsak bajba kerül, mert ilyen helyet már nem talál. Már a lajosmizsei Tanyacsárdában is csak akkor van cigánymuzsika, ha ezt bejelentett csoport előre kéri, de ilyenkor is Pestről hívnak le ide pár cigányzenészt. Pedig a négerek által kitalált, az ő lelkivilágukat tükröző, fehér ember szájából rosszul utáncolt repp, meg dzsessz helyett – amivel önmagában semmi bajom nincs –, nem a népdal és a magyar nóta lenne a mi zenei örökségünk? Ezt kell nekünk szégyellnünk? Pedig ha mást nem is, azt a két szót, hogy „gulas” és „csardas”, a világ minden tájáról érkezők ki tudják mondani.

Míndeközben fut az én nótaműsorom immár tizenkét éve, s a kísérő cigányzenekarban hét embernél kevesebb nem lehet. A színvonalat jelzi, hogy nemegyszer két Kossuth-díjas is fent volt a színpadon. Játszott itt már Sánta Ferenc Liszt- és Kossuth-díjas prímás. Szalai Antal Liszt- és Lyra-díjas prímás, Jónás Mátyás, Berki Béla, Sárközi Béla, Hevessy Keskeny Ferenc és Oláh Kálmán, az igazi nagyok, s a vonópárbajt megnyerő Puka Károly, akire azt mondják a cigányok, hogy az „ördög hegedűse”. Ő és zenekara lesz itt a legközelebbi műsoron is.

- Hány nótát ismer?

- Tömerdek sokat. Ha összeszámolnám, több ezer is kijönne, de sosem írtam össze. Javarészüket a „Szól a nóta” kottásfüzetek őrzik. Nekem még vannak ún. kottás levelezőlapjaim is, amelyeken egy-egy szép magyarnóta kottája, szövege szerepel. Trafikokban árulták ezeket a harmincas évektől. Lehetett küldeni a kedvesnek vagy bárkinek, akinek üzeni akart az ember. Sok ilyet őrzök, köztük például Lontay Rajner László-Morvay Károly nótájával, fényképével. Ma is jelennek meg válogatások a legszebb magyarnótákkal, sőt születnek újak is. A Magyarnótaszerzők és Énekesek Országos Egyesülete nagy segítséget ad a műfaj hosszú távú fennmaradásához. A fiatalok közt is sokan kötelezték el magukat a magyarnóta mellett. A leggyönyörűbb nótákat ma egy harmincegynéhány éves fiatalember,

Somogyi Zsolt írja. 2008 decemberében lépett fel először velünk Kaján Katalin zeneakadémiai hallgató, akit akkor nyáron a dunai Zenehajón ismertem meg egy közös fellépésen. A zenei utánpótlás zavartalanságáról Oláh Kálmán primás tizenkét éves ikerunokái is gondoskodnak.

- Mit lehet még tenni a magyarnóta megőrzése érdekében?

- Egyszer Lezsák Sándornak is elmondtam, aki egy időben gyűjteni kívánta a magyar hungarikumokat, hogy egyedülvaló, jellegzetes magyar sajátosság, kuriózum a magyarnóta. Benne van a magyar ember szíve-lelke. Hüen tükrözi e kis nép gondolkodását, érzelmi világát. Magyarok, zsidók, cigányok írták e dalok szövegeit. Magyar énekli, és az ország egyik legnagyobb kisebbsége, a cigány muzsikálja. Hol van ennél nagyobb hungarikum?

Kada Erika